

‘Αλλὰ μήπως τὰ χασμφδικά ήμῶν μέλη δὲν παρουσιάζουσιν ἐν εἰδος τῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἀπαντώντων νόμων τοῦ Τερπάνδρου, τοῦ Τροχαίκον δηλ., καὶ τοῦ Ὀρθίου, ὃν ὁ μὲν Τροχαῖος συνέκειτο ἐκ τροχαίων, ὁ δὲ Ὀρθίος ἐκ τῶν καλουμένων ὄρθιων ρυθμῶν, ἔκτοιούτων δηλ. ποδῶν, οἵτινες τὰς μακρὰς καὶ βραχείας συλλαβάξ ἔκτείνουσιν εἰς μῆκος τετραπλάσιον τοῦ συνήθους; ‘Αλλ’ ἵνταῦθα δίδωμι τὸν λόγον τῷ σοφῷ Οἰκονόμῳ τῷ ἐξ Οἰκονόμων, λέγοντι ἐν τῷ περὶ γνησίας προφορᾶς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης συγγράμματι αὐτοῦ τὰ ἑξῆς: «Καθόλου δὲ τῶν ιερῶν τῆς καθ’ ήμᾶς ἐκκλησίας ἀσμάτων τὰ μὲν ἴδιόμελα ἵδιον ἔχοντα μέλος ἀναλογοῦσι πρὸς τὰς λυρικὰς καὶ κρουσματικὰς ὥδας τῶν παλαιῶν, ποικίλην ἀλλάσσοντα μελῳδίαν, εἰς τὴν ὄποιαν αἱ λέξεις καθυποτάσσονται πολλάκις εἰς τὸ μέλος, ὅταν φάλλωνται ἀργῶς καὶ ὡς λέγομεν μετὰ μελους· τὰ δὲ λεγόμενα προσόμοια τροπάρια καὶ οἱ εἰρμοί, καὶ τῶν ἀλλων τῶν τοιούτων μελῳδίων τὰ πλεῖστα, ἐκ κώλων καὶ κομμάτων ἀλλοτε μὲν ἵσων καὶ ὄμοιών κατ’ ἀκολούθους ὄμοιογύλας συντεθειμένα, ἀλλοτε δὲ πάλιν εἰς κήνισα καὶ ἀνόμοια κώλα καὶ στροφάς ποικίλας διηρημένα, ἀπαρτίζουσι στίχους, ποτέ μὲν ὄμοιειδεῖς καὶ ὄμοιορρύθμους, ἀλλοτε δὲ καταμεμιγμένους μεταξὺ καὶ ἀλλων μεσολαβούντων διάφορων ρυθμῶν καὶ εἰς περιόδων ἀνόμοια μεγέθη καὶ λογοειδῆ σχήματα μεταβαλλομένας· ὅθεν παρομοιάζουσι τὰς συμμέτρους στροφάς τῶν ἀρχαίων μελοποιῶν, αἵτινες σύγκεινται πολλάκις ἐκμέτρων μικτῶν καὶ στίχων ἀσυναρτήτων.»

Ο αύτὸς δὲ Οἰκονόμος ἀλλαχοῦ λέγει τὰ ἑξῆς:

«Τούτων τοίνυν ἡ φαλμφδία θέσιν ἔχει τὸν ἕχον ἢ τὸν νόμον, καθ’ ὃν ἔκαστα διεμελουργήθησαν. Οὐδ’ ἀν φάλλοις τις τοῦτον φερ’ εἰπεῖν ἢ ἔκεινον τὸν εἰρμὸν ἢ τὸ προσόμοιον, κατ’ ἀλλον διάφορον ἕχον τοῦ καθ’ ὃν ἔρρυθμοισθησαν ὑπὸ τοῦ πρώτου μελοποιοῦ, εἰδ’ οὖν ὃ, τε ρυθμὸς ἀπόλλυται καὶ λύεται ἢ ἀρμονία τοῦ μέλους· κατακερματίζονται δὲ καὶ αἱ λέξεις καὶ προσφδία καὶ τὸ νόημα.»

“Οταν δὲ ἡ Ἐκκλ. ήμῶν μουσικὴ ἡπλοποιήθη καὶ μεθηρμηνεύθη κατὰ τὸ 1818 ὑπὸ τῶν τριῶν μουσικοδιδασκάλων Γρηγορίου, Χουρμουζίου καὶ Χρυσάνθου, ἐδόθη εἰς αὐτὴν καὶ νῦντις τις περὶ τῆς ἀνάγκης, ἣν ἔχει πρὸς ρυθμόν. Οἱ ἴδιοι δὲ μουσικοδιδάσκαλοι εἰς τὰ ἴδιαίτερα αὐτῶν χειρόγραφα ἔχώρισαν τὰ μέλη διὰ διαστολῶν κατὰ πόδις ρυθμικοὺς διὰ μελάνης ἐρυθράς. Εἰς μαρτύριον προβάλλω ὑμῖν χειρόγραφον ἴδιοςχειρον Γρηγορίου τοῦ Πρωτοφάλτου καὶ ἔτερον Χρυσάνθου τοῦ Προύστης. Βλέπετε, Κύριοι, ὅτι ἐν αὐτοῖς μετροῦνται πόδες μικτοῖς, ὅτι τίθεται ὡς βάσις ὁ τετράσημος ρυθμός, ὅτι ἐπὶ ἀδυνάτου διαιρέσεως τοιαύτης, τὸ μέλος διαιρεῖται εἰς ὅκτω

εἴτε καὶ εἰς δώδεκα καὶ ὅτι καὶ ἔκει ὅπου δὲν εἶναι δυνατὸν τὸ μέλος νὰ ὄρθιοποδίσῃ γίνεται χρῆσις τρισήμου ποδός. Καὶ δπου ούδε τοῦτο εἶναι δυνατὸν γίνεται χρῆσις ἑξασήμου καὶ ἐννεασήμου. "Οτι ἡ κατὰ τετράσημου ρυθμὸν διαίρεσις δὲν εἶναι ὅλως ὄρθη, οὔτε τηροῦνται οἱ κανόνες τῆς ρυθμικῆς ἐμφάσεως, εἶναι προφανές. 'Αλλὰ τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τὰς περιωρισμένας γνώσεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, χωρὶς ἐκ τούτου νὰ μειώται ἡ ὑπόληψις καὶ ὁ θαυμασμὸς ἡμῶν πρὸς τὸ γιγάντειον ἔργον, διότι οἱ τρεῖς ἔκεινοι ἀπετέλεσαν, θέσαντες θεμέλιον λίθον, ἐφ' οὐ περιεσώθη ἡ κιβωτὸς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν ὑμνῳδίας. Ούδε θὰ παύσῃ τὸ θεωρητικὸν τοῦ Χρυσάνθου ν' ἀποτελῇ τὸ πρῶτον λεξικὸν παντὸς μελετητοῦ τῆς ἐπ' ἐκκλησίας μουσικῆς τέχνης, ὃσον καὶ ἀν ὄλγιστα πραγματεύηται τὴν ρυθμικὴν τοῦ μέλους καὶ ἐν γένει τὴν θεωρίαν τῆς μουσικῆς· διότι προϊὸν ὑπάρχον ἐντελῶς πρωτοτύπου ἐργασίας ἀπέναντι τόσων κενοσχέλων καὶ κούφων χειρογράφων τῶν προκατόχων του, δὲν ἡδύνατο παρ' ἀνθρωπίνου χειρὸς ἐντελέστερον νὰ ἐπεξεργασθῇ.

'Ιδού, Κύριοι, τὸ προϊὸν τῆς μικρᾶς μου μελέτης καὶ τὸ πνεῦμα ὑπὸ τὸ ὄποιον ἐμελέτησα τὸν ρυθμὸν τῶν ἑκκλ. ἡμῶν ἀσμάτων. Εἰμαι ἐντελῶς πεπεισμένος περὶ τῆς ποικιλίας τῶν ρυθμῶν τούτων καὶ ἐννοῶ νὰ ἀντικρούσω πάντα Προκρούστην, ζητοῦντα νὰ ὑποδουλώσῃ τὰ μέτρα τοῦ μελοποιοῦ εἰς μίαν ἑνίην αὐθαίρετον δοξασίαν. 'Ιδού πᾶς ἀντιλαμβάνομαι κάθε ἐκκλησιαστικὸν μέλος καὶ ζητῶ ἐν τῇ πράξει ν' ἀποδώσω τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ητὶς χυριαρχεῖ ἐν τῇ ἐκτελέσει. Διότι ἡ διάφορος ἐκτέλεσις ἐνὸς φόρματος παρὰ τούτου εἶτε ἔκείνου τοῦ μουσικοῦ, ἔξαρτᾶται πολὺ ἐκ τῆς ρυθμοποιήσεως, τὴν ὅποιαν ὁ μουσικὸς ἀποδίδει. Μέλος τὸ δόποιον θὰ ἦκουε τις ἀνοστον καὶ ἀνάλατον ἐκ τοῦ στόματος ἀρρύθμου ψάλτου, θὰ ἦκουε ἐλκυστικὸν καὶ συμπαθὲς ἀπὸ στόμα ρυθμικόν. Καὶ δταν διδάσκω ἐννοῶ ἵνα ὁ μαθητὴς μου μὴ ἀναβάλῃ καὶ καταβάλῃ τὰ διαστήματα μόνον κατὰ χρόνους ὥρισμένους, διότι αὐτὸ θὰ ἥτο τὸ πτῶμα τοῦ μέλους, ἀλλὰ νὰ ἀποδίδῃ συνάρματα καὶ τὰς κινήσεις τοῦ ὄργανισμοῦ, διότι οὕτω καὶ μόνον παρίσταται τὸ σῶμα ἔκεινο ζωντανόν. 'Η δὲ μουσικὴ δὲν παριστᾶ δύντα τεθνεῶτα, ἀλλὰ ζωντανὰ κινούμενα καὶ δρῶντα ὑφ' οὓς τύπους, ὑφ' οἷαν μορφὴν προσδίδει αὐτοῖς ὁ ρυθμός. Νομίζω λοιπὸν ὅτι καὶ ὁ ἡμέτερος Μουσικὸς Σύλλογος μέγιστον ἔργον θὰ ἐπιτελέσῃ ἀν κατορθώσῃ νὰ διευκρινίσῃ μέχρις ἐσχάτων λεπτομερειῶν τὴν ρυθμικὴν τῆς μουσικῆς ἡμῶν καὶ διδαξῇ αὐτὴν ὅχι μόνον εἰς τοὺς μαθητὰς τῆς Μουσικῆς αὐτοῦ Σχολῆς, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντας τοὺς ιεροφάλτας νὰ φάλλωσιν ἐν ρυθμῷ. Τοῦτο εἶναι καὶ θὰ ἥναι ἡ μόνη καὶ διακατῆς εὐχὴ μου. Γέροιστο!

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Α. ΨΑΧΟΣ

Πρωτοψάλτης τοῦ ἐν Φαναρίῳ Ἀγιοταφιτικοῦ Μετοχίου.